ePublishing

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ
NATIONAL DOCUMENTATION CENTRE

Panhellenic Conference of Educational Sciences

Vol 2015, No 1 (2015)

5th Conference Proceedings

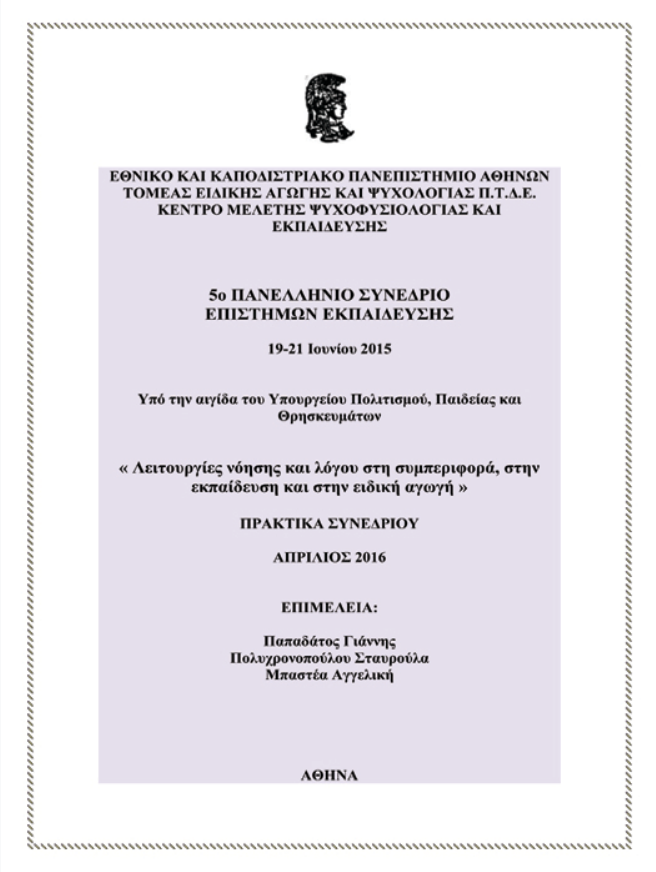

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ Π.Τ.Δ.Ε.
ΚΕΝΤΡΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΨΥΧΟΦΥΣΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

5ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

19-21 Ιουνίου 2015

Υπό την αιγίδα του Υπουργείου Πολιτισμού, Παιδείας και Θρησκευμάτων

« Λειτουργίες νόησης και λόγου στη συμπεριφορά, στην εκπαίδευση και στην ειδική αγωγή »

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2016

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

Παπαδάτος Γιάννης
Πολυχρονοπούλου Σταυρούλα
Μπαστέα Αγγελική

ΑΘΗΝΑ

Επιμόρφωση και επαγγελματική ανάπτυξη του εκπαιδευτικού

Ευστάθιος Ανδρής

doi: 10.12681/edusc.136

To cite this article:

Ανδρής Ε. (2016). Επιμόρφωση και επαγγελματική ανάπτυξη του εκπαιδευτικού. *Panhellenic Conference of Educational Sciences*, *2015*(1), 156–160. https://doi.org/10.12681/edusc.136

https://epublishing.ekt.gr | **e-Publisher:** EKT | **Downloaded at:** 06/12/2025 02:11:07

Επιμόρφωση και επαγγελματική ανάπτυξη του εκπαιδευτικού

Ευστάθιος Ανδρής
andrisphil@yahoo.gr
ΜΑ Φιλοσοφίας και Διοίκησης της Εκπαίδευσης

Περίληψη

Η ανάλυση των προσανατολισμών, των στόχων και των κατευθύνσεων της σύγχρονης ευρωπαϊκής και ελληνικής εκπαίδευσης, τόσο μέσα από τα θεσμικά κείμενα, όσο και από τη σχετική επιστημονική βιβλιογραφία, αναδεικνύει την καθοριστική συμβολή του εκπαιδευτικού στην ποιοτική υλοποίηση του παιδαγωγικού έργου με ουσιαστικές προεκτάσεις στην κοινωνική πολιτική και οικονομική ζωή. Σκοπός της παρούσας έρευνας υπήρξε η σκιαγράφηση του ρόλου του εκπαιδευτικού ως παιδαγωγού, επιστήμονα, κρατικού υπαλλήλου, ενεργού κοινωνικού υποκειμένου και επαγγελματία και η ανάδειξη της σημασίας της επιμόρφωσης για τη συνεχή ενημέρωση του, με στόχο τη ποιοτική αναβάθμιση του παιδαγωγικού επιστημονικού και επαγγελματικούς του προφίλ. Η μελέτη του νομικού θεσμικού πλαισίου τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε ελληνικό επίπεδο και η αξιοποίηση επιλεγμένης ελληνικής και ξενόγλωσσης βιβλιογραφίας κατέτεινε στην αναγνώριση της επιμόρφωσης του εκπαιδευτικού ως έκφανσης της δια βίου εκπαίδευσης και κατάρτισης που οδηγεί στο συνεχή εμπλουτισμό του εκπαιδευτικού με διττό στόχο. Αφενός τη βελτίωση των όρων ποιοτικής διεκπεραίωσης του έργου με αποφυγή διδακτικών αυτοματισμών και υπέρβαση παραδοσιακών εμπειρισμών και αφετέρου στην ευαισθητοποίηση και ενδυνάμωσή του ώστε να απελευθερώνει τις δημιουργικές του δυνάμεις. Τα αποτελέσματα της έρευνα συγκλίνουν στην παραδοχή της βαρύνουσας σημασίας που αποκτά η επιμόρφωση για την ολόπλευρη ανάπτυξη του εκπαιδευτικού ως παιδαγωγού, επιστήμονα και επαγγελματία που μπορεί να συμβάλει στη χειραφέτηση του ατόμου και την ανασυγκρότηση της κοινωνίας.

Λέξεις κλειδιά : εκπαιδευτικός, επιμόρφωση, δια βίου εκπαίδευση

Abstract

The analysis of modern Greek and European Education targets, orientation and standards, which has been conducted through institutional records and relative scientific bibliography, denotes the determinant contribution of the preceptor in the qualitative implementation of the pedagogical procedure with substantial extrapolation to the social, political and economic life. The purpose of this paper consists in delineating the teacher's role as a pedagogue, a scientist, a professional, a state official, and withal a socially active individual. Furthermore, it predicates the importance of perpetual training and updating with a view to qualitatively upgrading his/her educational, scientific and vocational profile. The study of legal/institutional framework and the development of selected Greek and foreign language bibliography resulted in the acknowledgement of the preceptor's training as a form of lifelong learning and instruction which leads to constant enrichment of the teacher in the scope of a twofold target: on the one hand, the amelioration of the pedagogical task concerning the conditions of qualitative handling, namely the avoidance of educative automation and the transcendence of traditional empiricism; on the other hand, his/her increased awareness for the corroboration of self-acting and the release of his/her creative energy in the context of a tolerant society susceptible of alteration, diversity, initiative and innovation. Research results converge in admitting the preponderance of

teacher training and multilateral development of the preceptor as a pedagogue, a scientist and a professional capable of conducing to the emancipation of the student's personality and hereupon social reconstitution, particularly under crucially transitional phases similar to the current Greek status.

Keywords : preceptor, training, lifelong learning/education

Αποδεχόμενοι ως κοινό τόπο τη διαπίστωση πως ο εκπαιδευτικός αποτελεί τον καθοριστικό παράγοντα για την εκτέλεση του εκπαιδευτικού έργου, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι η βελτίωση της ποιότητας στην εκπαίδευση συσχετίζεται άμεσα με τη συνεχή επαγγελματική ανάπτυξή του, ως διαδικασίας διεύρυνσης των επιστημονικών και παιδαγωγικών γνώσεών του, εμπλουτισμού των δεξιοτήτων του διδασκαλίας και διαχείρισης της τάξης, κυρίως, όμως, δόμησης αυτοαντίληψης και αυτοσυναίσθησης ως υπεύθυνου επαγγελματία που προβληματίζεται και στοχάζεται πάνω στο έργο του, δοκιμάζει και πειραματίζεται στο χώρο της εργασίας του με συναίσθηση της αποστολής του και συνείδηση των συνεπειών της εργασίας του τόσο σε ατομικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο (Hargreaves, 1994). Υπ' αυτή την άποψη, η επαγγελματική ανάπτυξη του εκπαιδευτικού συνδέεται άρρηκτα με την προσωπική του εξέλιξη τόσο ως ατόμου όσο και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου. Η απόδοση διευρυμένου ορισμού στην «επαγγελματική ανάπτυξη» των δημιουργεί προβληματισμούς σχετικά με τους τρόπους και τα μέσα επίτευξής της (Evans, 2002).

Η αναζήτηση απαντήσεων στο συγκεκριμένο ερώτημα, συναρτάται με την επιστημονική απομυθοποίηση της «παιδαγωγικής τέχνης» ως προϊόντος ενός μυστηριώδους φυσικού προτερήματος, μιας θεϊκής δωρεάς ή ενός υπερφυσικού χαρίσματος και με την εκλογίκευση του προσωπικού «ταλέντου» και της οποιασδήποτε «έμπνευσης» στην εκτέλεση της εκπαιδευτικής πράξης, ακόμη και για τα άτομα τα οποία διαθέτουν μια φυσική προδιάθεση για το επάγγελμα του εκπαιδευτικού (Παπακωνσταντίνου, 1992) . Γιατί οι δυνάμει υπάρχουσες δεξιότητες, για να εκδηλωθούν και να αναπτυχθούν καθ' οιονδήποτε τρόπο, απαιτούν τον ορθολογικό συνδυασμό της μάθησης και της άσκησης εντός ενός κοινωνικού

Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών αποκτά κρίσιμη σημασία στην εποχή μας, εποχή των ευρωπαϊκών και διεθνών μετανεωτερισμών, λόγω των ραγδαίων αλλαγών που βιώνουμε στα περιβάλλοντα των κοινωνιών της γνώσης, οι οποίες προκαλούν σοβαρά κοινωνικά προβλήματα (ανεργία, κοινωνικός αποκλεισμός) που οδηγούν στη δυναμική αύξηση των αναγκών για εκπαίδευση, επιβάλλουν την προσαρμογή των εκπαιδευτικών συστημάτων και γενικότερα των ευρωπαϊκών και εθνικών πολιτικών για την εκπαίδευση και την κατάρτιση στα δεδομένα της νέας κοινωνικοοικονομικής κατάστασης (Βεργίδης, 2007) και απαιτούν την αναπροσαρμογή των προσόντων και του ρόλου του εκπαιδευτικού. Η κριτική ανάγνωση των τεσσάρων πυλώνων της Διά Βίου Εκπαίδευσης, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι στα τέλη του 20^{ου} αιώνα προωθείται σε κεντρικό ευρωπαϊκό επίπεδο μια νέα σύλληψη της εκπαίδευσης με σκοπό την αναθέσμισή της προς την κατεύθυνση της προσωπικής και της πολιτικής ανάπτυξης του ατόμου. Την εντύπωση αυτή επιτείνει η ρητορική στο ψήφισμα του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη Διά Βίου Μάθηση (Βρυξέλλες, 27/6/2002), στην οποία υπογραμμίζεται ότι «ως διά βίου μάθηση πρέπει να νοηθεί κάθε δραστηριότητα μάθησης που αναλαμβάνεται καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής, με στόχο τη βελτίωση των γνώσεων, των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων σε μια προοπτική ανάπτυξης του ατόμου, του πολίτη, καθώς και σε κοινωνική ή/και συνδεόμενη με την απασχόληση προοπτική». Ωστόσο, η προσεκτική μελέτη των ευρωπαϊκών επίσημων κειμένων, μας πείθει ότι οι προσανατολισμοί της συνεχιζόμενης σ' όλη τη ζωή εκπαίδευσης

επικαθορίζονται από τις ανάγκες της οικονομίας και μάλιστα, της αγοράς, αφού τον πρωταρχικό σκοπό της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής όσον αφορά στην Εκπαίδευση Ενηλίκων αποτελούν η απασχολησιμότητα και η προσαρμοστικότητα των εργαζομένων, καθώς και η ικανότητα για επαγγελματική κινητικότητα. Από το παραπάνω Σχέδιο Δράσης γίνεται φανερό ότι η ευρωπαϊκή πολιτική για την Εκπαίδευση Ενηλίκων εντάσσεται στο κυρίαρχο νεοφιλελεύθερο ιδεολογικό και κοινωνικο-πολιτικό πρόταγμα, απέναντι στο οποίο πληθαίνουν οι ενστάσεις, οι κριτικές και ο αντίλογος (Βεργίδης, 2007) ενώ η ίδια αυτή αξιοποιείται ως επένδυση σε ένα αποδοτικό κι αποτελεσματικό αναλώσιμο εργατικό δυναμικό στη βάση της «αγοραίας» λογικής και με στόχο την προώθηση μιας αναπτυξιακής ανταγωνιστικής πολιτικής βασισμένης στην αναβάθμιση του παραγωγικού συστήματος και στην ικανοποίηση των αναγκών της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας. Προεκτείνοντας και εξειδικεύοντας, η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών ως έκφανση της διά βίου εκπαίδευσης ενηλίκων, αποτιμάται με όρους κόστους και αγοράς εργασίας, υπακούει σχηματικά στους κανόνες προσφοράς και ζήτησης και εντάσσεται στη λογική του ανταγωνισμού και παρακολουθεί στενά την απασχόληση και την αγορά εργασίας.

Επιμόρφωση κι επαγγελματική ανάπτυξη

Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών αποτελεί κοινωνική πράξη σκόπιμη και προμελετημένη -με συγκεκριμένους στόχους, σαφείς προσανατολισμούς και κοινωνικά καθορισμένη λειτουργία- η οποία ασκείται παραδοσιακά σε συγκεκριμένα κανονιστικά πλαίσια (Παπαμιχαήλ, 1992). Η σημασία της ενισχύεται σε περιόδους κοινωνικών μεταβολών και ανακατατάξεων που δημιουργούν νέες κοινωνικές ανάγκες και πιεστικά προβλήματα, στη διαχείριση των οποίων καλείται να συνδράμει η εκπαίδευση ως κοινωνικός θεσμός, αναπροσαρμόζοντας στόχους, κατευθύνσεις, προσανατολισμούς και μεθοδολογικά εργαλεία προκειμένου να καταστεί επίκαιρη και αποτελεσματική. Υπ' αυτή την άποψη, η επιμόρφωση αποκτά βαρύνουσα σημασία στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα με την έλευση της νέας χιλιετίας, καθώς οι διεθνείς προκλήσεις και οι γενικότερες κοινωνικο-πολιτικές εξελίξεις στην Ελλάδα, προκαλούν μια γενικευμένη κρίση, που συμπαρασύρει και την εκπαίδευση κάνοντας επιτακτικό το αίτημα για αναβάθμιση και ποιοτική της βελτίωση μέσω δραστικών αλλαγών σ' όλους τους τομείς της. Οι αλλαγές αυτές, για να ευοδωθούν και να αποδώσουν τα αναμενόμενα αποτελέσματα, θα πρέπει να υλοποιηθούν μέσα σ' ένα κοινωνικό πλαίσιο που θα παρέχει την κατάλληλη και συνεχή ενθάρρυνση, την υποστήριξη και τους πόρους που απαιτούνται για την υλοποίησή τους, με την σύμπραξη και την ενεργή συμμετοχή των εκπαιδευτικών (Day, 2002 · Cambell, 2003). Διαφορετικά, ερήμην των εκπαιδευτικών, κάθε προσπάθεια προς αυτή την κατεύθυνση είναι καταδικασμένη σε αποτυχία. Σ' αυτό το πλαίσιο, τίθεται σε νέα βάση ο επαγγελματισμός του εκπαιδευτικού, καταβάλλονται προσπάθειες ενδυνάμωσής του μέσω της απόδοσης κύρους στον ρόλο του, επαγγελματικό και κοινωνικό, κι επιδιώκεται η ενεργός συμμετοχή του στις εκπαιδευτικές (καθώς και στις ευρύτερες κοινωνικές) αλλαγές. Παράλληλα, προάγεται μια εικόνα του, σύμφωνα με την οποία αντιλαμβάνεται με κριτικό πνεύμα τις κυβερνητικές οδηγίες, εστιάζει στην μαθητοκεντρική διδασκαλία και την ενεργή μάθηση, αναστοχάζεται πάνω στις διαδικασίες επιτέλεσης του έργου του, δοκιμάζει και πειραματίζεται με νέους τρόπους και μέσα διδασκαλίας μέσα στην τάξη, αποφεύγει κάθε έννοια και στοιχείο στη διδακτική/μαθησιακή πράξη που παρουσιάζει εμμονή και προσκόλληση στο παρελθόν, συνεργάζεται με τους συναδέλφους του και αναπτύσσει σχέσεις με τους μαθητές και τους γονείς τους για τη συνεχή βελτίωση του έργου του και, κατ' επέκταση της εκπαίδευσης (Webb, et al.,

2004). Όλα τα παραπάνω στοιχεία συγκροτούν τη σύγχρονη επαγγελματική ταυτότητα του εκπαιδευτικού, που δεν περιορίζεται αποκλειστικά σε ένα σύνολο δεξιοτήτων απαραίτητων για την πρακτική εφαρμογή του διδακτικού/μαθησιακού έργου στο πλαίσιο του δεδομένου επαγγέλματος, αλλά περιλαμβάνει, επιπλέον, ιδιότητες και «αρετές» οι οποίες αναδύονται μέσα από τον τρόπο ενδυμασίας, ομιλίας και γενικότερης συμπεριφοράς του, του προσδίδουν επαγγελματική «αξιοπιστία» (Beaton, 2010) και συντείνουν στην αναγνώρισή του ως κομβικού παράγοντα στην προσπάθεια αναβάθμισης και ποιοτικής βελτίωσης της εκπαίδευσης.

Αυτή η αναγνώριση, επαναφέρει επιτεταμένα στο προσκήνιο το ζήτημα της επιμόρφωσης του εκπαιδευτικού –στενά συνδεδεμένης με την επαγγελματική του ανάπτυξη ως ενσυνείδητη τάση που εκπορεύεται από την αυτοαντίληψή του ως επαγγελματία, τη δέσμευσή του απέναντι στο επάγγελμα που ασκεί και την κατανόηση κι αποδοχή των απαιτήσεων και των ευθυνών του έργου του απέναντι στους μαθητές, την πολιτεία και το κοινωνικό σύνολο (Flores & Day, 2006). Η συγκεκριμένη σχέση επιμόρφωσης / επαγγελματικής ανάπτυξης -συμπορευόμενης με την προσωπική ανάπτυξη- καθορίζει τις προδιαγραφές σχεδιασμού των αποτελεσματικών επιμορφωτικών προγραμμάτων και προσδιορίζει το πλαίσιο υλοποίησής τους. Μια επιμορφωτική δράση, για να λειτουργήσει προς την κατεύθυνση της ανάπτυξης των εκπαιδευτικών και της εξέλιξης του επαγγελματισμού τους με στόχο την ποιοτική αναβάθμιση του σχολείου, οφείλει πρωταρχικά να «απαντά» στις επαγγελματικές και τις προσωπικές ανάγκες τους και να λαμβάνει σοβαρά υπόψη τις προσδοκίες και τα ενδιαφέροντά τους, τις εμπειρίες, τα προβλήματα και τους περιορισμούς τους στις διάφορες φάσεις της επαγγελματικής τους εξέλιξης (Ματσαγγούρας, 2005). Οφείλει, επίσης, να επικεντρώνει στην ηθική και πολιτική διάσταση της εκπαίδευσης, να προωθεί τη γνώση σχετικά με τον κοινωνικο-πολιτικό ρόλο του σχολείου, τις λειτουργίες του και τα αποτελέσματά τους για την κοινωνία και να καλλιεργεί την επίγνωση των αντιφάσεων, των αδιεξόδων και των προβλημάτων που αντιμετωπίζει αυτό στην τρέχουσα κοινωνική πραγματικότητα, διεθνή και τοπική (Παπακωνσταντίνου, 1992), κυρίως όμως, να αναγνωρίζει την ιδιαιτερότητα του εκπαιδευτικού επαγγέλματος ως του μόνου απ' όλα τα επαγγέλματα που αναμένεται να δημιουργήσει και να αναπτύξει τις δεξιότητες και ικανότητες κάθε ατόμου, ώστε να συνεισφέρει αργότερα στην εύρυθμη λειτουργία και την ευημερία της κοινωνίας του. Και βέβαια, οφείλει να αναδεικνύει τις πιέσεις που ασκεί στον εκπαιδευτικό το σύγχρονο γραφειοκρατικό εκπαιδευτικό σύστημα -στο πλαίσιο της μετανεωτερικής κοινωνίας με τους οικονομικούς, κοινωνικούς, πολιτικούς και πολιτισμικούς προσδιορισμούς της- μέσα από την εξαίρεσή του από τα κέντρα λήψης αποφάσεων σχετικά με την οργάνωση και την άσκηση του έργου του, τον τεχνοκρατικό προσανατολισμό της εκπαίδευσης στη βάση της θεωρίας του ωφελιμισμού, την επιβολή στεγανών κατευθυντηρίων οδηγιών κι αυστηρού ελέγχου στις διαδικασίες διεκπεραίωσης της εργασίας του και τις ολοένα και πιο εκτεταμένες εργασιακές απαιτήσεις. Ταυτόχρονα, όμως, οφείλει να υπογραμμίζει τις επαγγελματικές ευθύνες του εκπαιδευτικού, που προέρχονται από τη διπλή του ιδιότητα, του ενεργού κοινωνικού υποκειμένου και του κριτικά αναστοχαζόμενου επαγγελματία, καθώς και τις δυνατότητες τις οποίες έχει η εκπαίδευση να συμβάλει στη χειραφέτηση του ατόμου και την ανασυγκρότηση της κοινωνίας με τη συμβολή ενός εκπαιδευτικού-κοινωνικού αναμορφωτή (Brookfield, 1992).

Βιβλιογραφία

Beaton, G. (2010). Why professionalism is still relevant?

Brookfield, S. (1992). *Becoming a Critical Reflective Teacher*. Francisco: Jossey Bass
Evans, L. (2002). What's Teacher Development?. *Oxford Review of Education*. Vol. 28, no 1, σσ. 122-137.
Flores, M.A. & Day, C. (2006). Contexts which shape and reshape new teachers' identities: A multi-perspective study. *Teaching and Teacher Education*, 22, 219-232
Hargreaves, A. (1994). *Changing Teachers, Changing Times*. New York: Teachers College Press.
Vygotsky, L. (1978) *Mind in Society: The development of higher psychological proceses.* Cambridge, MA: Harvard University Press.
Webb, R., Vulliamy, G., Hamalainen, S., Sarja, A., Kimonen, E. & Nevalainen, R. (2004). A comparative analysis of primary teacher professionalism in England and Finland. *Comparative Education*, 40(1), 83-107.
Βεργίδης, Δ. (2007). Η συνεχιζόμενη εκπαίδευση και κατάρτιση στην Ελλάδα στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής πολιτικής: στρατηγικές, στόχοι και προοπτικές. Στο Δ. Φ. Χαραλάμπους, *Μεταπολίτευση και Εκπαιδευτική Πολιτική*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
Ματσαγγούρας, Η. (2005). Επαγγελματισμός και επαγγελματική ανάπτυξη.
Παπακωνσταντίνου, Π. (1992). «Εκπαιδευτικό έργο και κατάρτιση των εκπαιδευτικών». Στο Ανδρέου, Α. (εισαγωγή – επιμέλεια), *Αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου – Βασική κατάρτιση κι επιμόρφωση των εκπαιδευτικών*. Αθήνα: Εκδοτικός Όμιλος συγγραφέων – καθηγητών.
Παπαμιχαήλ, Γ. (1992). «Για μια ριζική αναθεώρηση της εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών». Στο Ανδρέου, Α. (εισαγωγή – επιμέλεια), *Αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου – Βασική κατάρτιση κι επιμόρφωση των εκπαιδευτικών*. Αθήνα: Εκδοτικός Όμιλος συγγραφέων – καθηγητών